

Het leven op Schokland

"Wat een ellendig leven, daar op zo'n eiland", hoorde ik een oud en naar ik dacht, ook wijs man zeggen. Nu jong ben ik ook al niet meer, en wijs? Maar toch zou ik met evenveel overtuiging durven zeggen: "wat een ellendig leven, daar in zo'n stad". Want het leven op zo'n eiland en in zo'n stad is aan dezelfde hoofdzaak gebonden: de verhouding van de mensen tot God beheerst alles. Men kan in volkomen stilte, met niets om zich heen en niets boven zich als de blauwe hemel of de helder lichtende sterren, zo blijde zijn, dat het is of alles in je, om je en boven je, jubelt. En je hart spreekt Heere God, wat zijt Gij goed, barmhartig, wijs en groot en vol van genade, dat Gij U met mij inlaat en aan mij hebt gedacht. En men kan in het uitgezochtste gezelschap zijn, onder de meest uitgezochte omstandigheden en men geniet toch niet.

Ook kan de stilte, evenals de afleidende omgeving voor ons verderfelijker zijn. Ook kunnen wij in de stilte vloeken en de gezellige omgeving Gods lof verkondigen. Toch kan ik best begrijpen dat er te allen tijde mensen geweest zijn die vast van overtuiging waren, dat men "in afzondering van het woelige en dagelijkse deinende leven" beter aan zijn eigenlijke bestemming kon beantwoorden dan wanneer men in alles daaraan bleef deelnemen. Want indien men het goede in de afzondering heeft geproefd, dan gaat het goede in de gezelligheid onder de mensen daar nog boven uit. Toch schuilt er in het afgezonderde wonen ook een gevaar voor de persoon, die daaraan onderworpen is. Hij is naar mijn mening zeer vatbaar voor hoogmoed. Hij loopt gevaar zich hoog boven alle die door elkaar wriemelende mensen te plaatsen en zich voor te stellen dat die mensen over kleinigheden zich druk maken. En hij alleen met het grote zich bezighoudt. Daarin wordt men door de omstandigheden op een eenzame post ook gestevigd: Men wordt door ieder, die zich verwaardigt of het nodig acht, daar te verschijnen, verwend. Of het Koninklijke Hoogheid, Excellentie, Edelachtbare of lagere vertegenwoordigers van het gezag zijn. Of het schippers of visschers zijn, een ieder neemt notitie van je. Een ieder acht je nodig te hebben. En op zekere tijd in gesprek en je begint hem te vertellen, wat Prins Hendrik tegen je zei of wat de Commissaris der Koningin je eens vroeg. Je ontdekt dan, dat je vriendelijk gezelschap ongelovig begint te glimlachen en je voor een opsnijder houdt. Je hoogmoed komt danig naar boven. Je zegt nog een paar woorden en je denkt: Dat is ook al weer zo'n man die nog nooit eens met een Prins of minister gepraat heeft. Die weet ook alweer niets als wat bakerpraatjes. En dan moet je het ongeluk hebben, dat je in een gezelschap komt, waarin ze je eenigszins uit de hoogte behandelen en met je woonplaats gaan gekscheren. Dan zou je het hele gezelschap of tenminste degene, die zich aan je persoon of woonplaats vergrepen hebben, wel willen laten gevoelen, hoe klein dat ze in je schatting zijn en wat voor een kostbaar stukje land je landje wel is. Een klein voorbeeld wil ik uit deze schat van ervaring aanhalen.

De ex-kapitein van de in de vorige oorlog getorpedeerde "Tabantia" bezocht op een zeldzaam schone dag in September ons eiland. Het was Maandag. Geen visser was in de haven. Geen schipper behoefde de haven binnen te lopen, maar kon ongehinderd zijn reis voortzetten. Genoemde heer kon met het jacht, waar hij op was, wegens windstilte alleen de Zuidpunt bereiken. Toen hij, wandelend langs het eiland de haven bereikt had, maakte hij de opmerking: "Wat wordt hier een geld weggegooid." Hij doelde op de havenwerken. Toen dit gezegde mijn oor trof, kwam alles in mij in opstand. En ik voegde deze heer toe: "Mijnheer, als gij zo ondoordacht handelt als spreekt, verwondert het mij niet, dat u ongewenste dingen ontmoet....."

De omstandigheden, de voortschrijding en ontwikkeling van het economisch mogelijke of noodzakelijke geven voedsel aan een gevoel van eigenwaarde. Toen b.v. voor een veertig jaar door vissers en schippers aangedrongen werd op het tot stand komen van een telefoonverbinding, was er niemand op het eiland beschikbaar daarvoor dan mijn persoon. Ik had n.l. op 10- of 12-jarige leeftijd een ongeluk met mijn linkerbeen gehad en was niet in staat tot zwaar werk. Ik werd aangewezen tot hoofd van het hulptelegraafkantoor. Later werd mij, ofschoon er aan geen particulier op Schokland toegestaan was te bouwen, toegestaan een woning met kantoor voor eigen rekening te laten zetten. Toen later door de Zuiderzee-visserijraad een visafslag aan de haven

opgericht werd, wist men ook al weer niemand, die op het eiland vertoefde en zijn tijd daaraan besteden kon dan de houder van het hulptelegraafkantoor. Ook bij de plaatsing van een installatie voor een mistsignaal door het Departement van Defensie was ik de persoon, die daar, wegens het steeds aan de haven verblijf houden, het eerst voor in aanmerking kwam.

Dat men door een dergelijke samenloop van dingen zichzelf als onmisbaar zou gaan beschouwen is dunkt mij, verre van denkbeeldig. Maar als men dan het onvergelykelijke beste in zich mag dragen, dat de Schepper en Onderhouder van het kleine en het grote, al deze dingen tot zijn Eere aldus doet, dan wordt hoogmoed en overdreven eigenwaarde ons tot zonde en blijft alleen schuldbelijdenis en verwondering over.

En al is men op zo'n post zelf geheel van de overheid afhankelijk, toch kan men zich maar slecht aan ordemaatregelen onderwerpen en kan men vele van deze maar slecht zetten, als men op een eiland woont, waar het wildgevogelte zo maar achter je huis neerdaalt. En het zich moeten aanschaffen van een visserij consent en de nodige vergunningen daar, waar je maar een fuik heb te zetten om een zoodje aal te vangen, dat is je op z'n zachtst gesproken een inbreuk op het recht der mensheid. En je besluit ook niet eerder tot aanschaffing van deze in je oog volstrekt onnodige papieren dan na ernstige waarschuwing of kleine conflicten op dat gebied.

De meest onwelkome betrekking was die van "onbezoldigd Rijksveld- wachter", die in de laatste periode van het bestaan van het eiland moest aanvaard worden, welke betrekking mij nog een reprimande van één der chefs op dat gebied bezorgde. Zulks naar aanleiding van een gezegde bij een radio-uitzending vanuit Schokland, waarbij niet genoeg uitgekomen was het bewust zijn van de eer "onbezoldigd Rijksveldwachter" te mogen zijn. Dit is, dunkt me, voldoende bewijs, dat men door het wonen op zo'n afgezonderde post, gevaar loopt, zich niet meer gewillig en met dankbaarheid "voor het gegeven gezag" te onderwerpen en mensen die met dit gezag op één of andere manier overhoop liggen, sympathiek te vinden en vriendschap mee te sluiten.

En andere, meer correct levende met wantrouwen tegemoet te treden en in hun omgeving zich niet thuis te gevoelen. Het beschrijven of vertellen van dergelijke gevaren of onhebbelijkheden die dreigen, of gevaar voor ons geestelijke leven of ons leven onder de mensen kunnen worden of zijn door door het enigszins afgezonderd bestaan, is mijns inziens gemakkelijker dan het beschrijven of vertellen van de goede invloeden, die van zulk leven, naar de opvatting van dezelfde persoon kunnen uitgaan, want het opsommen van eigen vermeende gebreken, wordt door luisteraars of lezers van zulke opsomming eerder in gemoede vernomen dan van daar tegenovergestelde eigen vermeende deugden. Om echter de plaats zijner inwoning "zijn eiland" en zijn eigen persoon recht te laten wedervaren of enigszins volledig te zijn, kan men het ene niet doen en het andere nalaten. Het meest naar voren komende besef op zo'n plaats, is je leven niet alleen voor je zelf te leven, maar ook voor anderen daar te zijn als je 's nachts geroepen wordt, dat er iets is gebeurd en je hulp meot verlenen. Dan komen eerst niet de voorletters van "Eerste Hulp Bij Ongelukken" in je op, maar is je eerste gedachte: Heb ik nog verbandmiddelen in huis, als soms iemand zich bezeerd heeft? Men vraagt niet: Wie stoort mij in mijn nachtrust, maar gunt zich geen tijd om ook maar de noodzakelijkste kledingstukken aan te trekken. Men vraagt onmiddellijk "Wat is er?" Men gevoelt zich één met zijn bedreigde natuurgenoot en ontbeert zonder de minste ergernis zo nodig zijn verdere nachtrust. Komen de betrokkenen je daar later voor bedanken, dan voel je dat als een gedachte van twijfel aan je bereidwilligheid. Bedanken ze je niet en één van je huisgenoten maakt je daar opmerkzaam op, dan word je korzelig en voel je het als een vlek op je blazoen van eigenwaarde, dat ze mogelijk achten, dat je die dank ook nog verlangt. Alle mensen zijn in zekere zin gelijk voor je, want een ieder, die je ontmoet, moet bij tijd en wijle zijn onmacht erkennen. Voor storm en onweer, hij mag prat gaan op zijn zeewaardig schip, mooie tuig, sterke machine of motor, er is een dag geweest dat hij kleintjes onder je bescherming kwam. Ook zelf voel je de nietigheid van de mensen en het woeden der stormen of het opkruien der ijsheuvelds, of bij het zinken van een schip, zonder dat hulpverlening mogelijk is. Of bij het afdrijven van een in het ijs vastzittend schip.

Bij de gesprekken die je aan de haven hoort, is de oudste visserman de meerdere zelfs bij de directeur van de “Steenkolen-handelsonderneming”, die met zijn jacht de haven bezoekt, want hij heeft toch immers geen verstand van varen of wind of weer. Dit zijn enige voorbeelden die op het gebied van het dagelijks leven een gunstige invloed uit kunnen oefenen of het ook doen.

Op het terrein van het godsdienstige of politieke leven wordt men mild. Men is ingenomen met een ieder die wil spreken over de daden Gods en Zijn voetstappen in het gebeuren, zonder eerst te weten of hij wel bij hetzelfde Kerkelijke instituut behoort als je zelf. Op politiek gebied ben je o zo blij, zo ge kunt ontdekken dat hij ook rechts gevoelt. Dit komt omdat je geen kring van vaste vrienden om je heen kunt vormen en 's Zondags niet steeds dezelfde mensen naar dezelfde kerken ziet gaan. Of dit nu voordeel of schade is, wens ik niet vast te stellen.

Eén opmerking over het wonen op zo'n ongecultiveerde plaats, in tegenstelling met het stadsleven, wil ik nog doen, om dan van het wonen en de ondervindingen daar iets te schrijven. God wilde in Genade de mensen beletten hier op deze wereld weer een paradijs op zijn eigen houtje te gaan stichten en zich veilig te gaan gevoelen. De doornen en distelen moesten er aan herinneren dat hij de aarde met hem 's Heren oordeel droeg. Op zo'n eiland gevoel je telkens de afhankelijkheid van de natuurkrachten, wat je terugbrengt tot het zien op het Verbond met Noach, de hoge watervloed, gebrek aan drinkwater, strenge vorst, hitte of droogte neem je meer van nabij waar. Ook bij ziekte of levensgevaar is je eerste gedachte eerder gericht op het gebed dan op de dokter.

Een stadsbewoner is door de cultuur zowat tegen alles gedekt, of heeft steeds de middelen of andere mensen bij de hand die hem of haar helpen, of althans dat kunnen doen of trachten te doen: dus de veiligheid van het van ht opnieuw gestichte paradijs staat voor zijn leven hem dichterbij dan de genoemde eilandbewoner. Nu weet ik wel dat niet ieder dat zo zal aanvoelen, maar dat er ontberingen op zo'n eiland zijn, en genietingen en gevoel van veiligheid in een stad, is toch wel zeker.

Voor mijn vader, die ook al op het eiland Schokland woonde, en die de dingen toch ook wel zag in verband met het Gods bestuur, is de afhankelijkheid altijd enigszins hinderlijk geweest. Zó zelfs, dat hij verlangde het eiland te kunnen verlaten en hij reeds op 56-jarige leeftijd met pensioen ging. Voor mij persoonlijk waren deze dingen echter geen hinder paal om gaarne er te zijn en ik ben ook alleen door de omstandigheden genoodzaakt geworden er weg te gaan.